

סיפורו של אריה חורש

1929-2016

אריה חורש נולד בשנת 1929 לדוד וחיה חורש בעיר בריטשאן שבחבל בסרביה, אז בשטח רומניה והיום במולדובה - בן אמצעי להוריו, בין אח בוגר ואחות צעירה. בריטשאן הייתה עיר בעלת צביון יהודי ובית משפחת חורש היה בית שומר מסורת, גם אם לא דתי, וההורים עצמם היו בעלי תודעה ציונית. מלבד רוסית, רומנית ויידיש - הם דיברו גם עברית. אריה עצמו למד בבקרים במסגרות מעורבות - ואחר הצהריים למד ב"חדר", או קיבל שיעורי עברית ממורה פרטי.

משפחה חורש חיה בבית גדול ונהנתה מרווחה כלכלית. אם המשפחה הייתה עקרת בית שדאגה לחינוך ולטיפול בילדים, ואילו האב היה חקלאי וסוחר תבואות. למשפחה היו אדמות חקלאיות מחוץ לעיר בהן גידלו דגנים שונים, ולאב ולבן דודו אף הייתה חווה חקלאית גדולה במחוז מרוחק ובה הייתה מבלה כל המשפחה בתקופת החופש הגדול.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה עברו חיי המשפחה טלטלה. תחילה גויס הבן הבכור לצבא האדום ונהרג במלחמה. בסתיו 1940 נכנסה לממשלת רומניה מפלגת "משמר הברזל" האנטישמית, ובהמשך רכושם של היהודים הוחרם - וכך גם החווה של משפחת חורש שנאלצה לעבור לעיירה הסמוכה, סאוון, שבה גרו כ-2,000 יהודים.

ביוני 1941 פתחה גרמניה במלחמה נגד ברית המועצות ורומניה הצטרפה אליה. בחודשים שקדמו למלחמה הפכה העיירה סאוון למקום ריכוז של הצבא הרומני, והיהודים חיו תחת איום מתמיד על רכושם וביטחונם הפיזי. ב-20 ביוני, יומיים לפני פרוץ המלחמה, גורשו כל הגברים היהודים, בני 16 עד 60, למחנה ריכוז בדרום רומניה. שאר התושבים היהודים פונו אחרי פרוץ המלחמה לעיר המחוז, דורוחוי. ב-8 בנובמבר החל גירוש יהודי דורוחוי והפליטים שחיו בה לטרנסניסטריה ורבים נספו בדרך.

"שם התחיל הגיהנום", סיפר אריה. אחרי ימי נסיעה ברכבת, ללא אוכל, בקרונות מזוהמים להובלת בהמות, הורדו מאות הנוסעים מהרכבת והוצעדו מספר קילומטרים, אחריהם הועלו על דוברה תחת מכות וקללות והובלו לציידו השני של הנהר - ומשם נלקחו היהודים לגטו בעיר מוגילב שבו רוכזו אלפי יהודים. רבים נרצחו על ידי המשטרה הגרמנית ומשתפי פעולה מהמשטרה הרומנית.

משפחת חורש עצמה הועברה עם אחרים למחנה הריכוז סקזיניץ (Scazinets) תנאי החיים במחנה היו קשים ביותר ורבים מתו ממחלות. "הצפיפות הייתה בלתי נסבלת, בקושי אפשר היה לזוז. גם הפרוזדורים היו מלאים. גם שירותים לא היו. את צרכינו עשינו בתעלות פתוחות שחפרו לנו", סיפר חורש.

"פעם ביום היו מחלקים לנו קערת מרק כרוב עם שלוש פרוסות לחם יבש", תיאר. "במחנה פרצו מחלות, בעיקר מחלת הטיפוס. החלה תמותה גדולה. יותר ויותר אנשים נפטרו מדי יום ממחלות ומרעב. כל יום היו מסתובבים אנשים שהתפקיד שלהם היה לאסוף את המתים ולקבור אותם בקבר אחים... המחנה נשאר כמעט ללא מים וללא טיפול רפואי. מספר המתים הלך וגדל מיום ליום. כילד, היה לי קשה ביותר לראות איך אוספים את המתים."

גם אמו ואחותו של אריה מתו, וכעבור זמן קצר גם אביו. "הייתי רק בן 12. קודם אמא וצילה נפטרו. בפעם הראשונה בכיתי לאחר שגם אבא נפטר. נשארתי לבד", סיפר לפני כמה שנים.

אריה חבר לעוד שלושה ילדים שהתייתמו וביחד ברחו הארבעה מהמחנה - ואחרי מסע של כמה ימים

דרך שדות תירס, בקור ובגשם, כשהם אוכלים תירס שטרם הבשיל, הם הגיעו למוגילב ונכנסו לגטו היהודי. "למחרת בבוקר, דבר ראשון, אמרתי, אני חייב למצוא בית כנסת. אני רוצה ללכת לומר 'קדיש'. לא ידעתי בדיוק למה, אבל זכרתי שאבי אמר 'קדיש' כשסבא נפטר", סיפר אריה. הוא החל לעבוד בוועד היהודי בחלוקת לחם ובשליחויות שונות, וכך זכה מדי יום בארוחת בוקר וגם בנעליים וביגוד. כשחלה בדלקת ריאות קשה, זכה לקבל טיפול רפואי.

במרץ 1944 שיחרר הצבא האדום את מוגילב. אריה זכר איך החיילים הסובייטים התקבלו בשמחה ואת ההרגשה ש"הגיהנום מאחורינו". הילד היתום התחבר לחיילים הסובייטים והצטרף אליהם במסעם לעבר בוקרשט. בדרך הודיע לו קצין בכיר כי הוא ממנה אותו כמתורגמן שלו לרומנית, והוא הולבש במדי חייל. עם הגיעה של היחידה לבוקרשט הוא נפרד ממנה - והחליט כי עליו לעלות לארץ ישראל. הוא נקלט בבית יתומים יהודיים, ובקיץ הם יצאו למחנות שבהם הכינו אותם שליחים מארץ ישראל לעלייה.

ב-22 באוקטובר 1945 עלה הנער אריה חורש על אוניית המעפילים "טרנסילבניה", עם עוד 1,026 מעפילים, בהם יתומים, ניצולי מחנות ופרטיזנים. "לחיים בארץ ישראל, זו הייתה צוואת ששה וחצי מיליון יהודים שגופותיהם נחרכו בכבשנים", אמר אז אחד מהעולים לכתב עיתון "המשקיף". ביום 29 באוקטובר, יום הולדתו ה-16, ירד הנער הבודד אריה חורש מהאונייה לרציף בנמל חיפה. "ביום הזה נולדתי מחדש", אמר בעדותו. בזיכרונו נצרב גם טעם מיץ התפוזים שקנה לו בן-דודו המבוגר, שמואל חורש, שהמתין לו בנמל.

אחרי חודשיים בביתו של בן הדוד ומשפחתו, חורש עבר ללמוד בכפר הרא"ה. בבקרים עבדו הנערים במשקים במושב ואחר הצהריים למדו. מדי פעם הם גם יצאו לטיולים והשתתפו באימונים של ארגון ההגנה. ב-1947 עבר עם חבריו מבית הספר לקיבוץ שדה אליהו, קיבוץ דתי מדרום לבית שאן. שם, במקביל לעבודתו בפלחה ובמדגה, גם עבר אימונים צבאיים והשתתף בשמירה בלילות. "ידענו שהמאבק על הקמת המדינה מתקרב ועלינו להיות מוכנים", אמר. עם פרוץ מלחמת העצמאות גויס חורש לגדוד 13 של גולני והשתתף בקרבות בחזית הצפון, ובהמשך עבר עם חבריו לדרום הארץ ואף השתתף בכיבוש אום-רשרש, היא אילת.

בטירת צבי, הקיבוץ השכן לשדה אליהו, הכיר את החיילת מלכה גולדשטיין והתאהב. השניים נישאו ועברו למושב טל שחר שקם זמן קצר קודם לכן. במהלך השנים נולדו לבני הזוג ארבעה ילדים: דודי הבכור שנקרא על שם אביו של אריה; עופר; חיה שנקראה על שם אמו של אריה; ואורית.

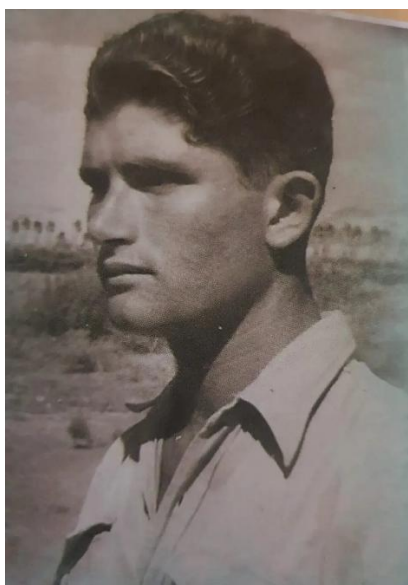
מושב טל שחר שהוקם לקראת סוף מלחמת העצמאות כיישוב-משלט במסגרת המאמץ למנוע את ניתוקה של ירושלים ממדינת ישראל, המשיך להתמודד עם בעיות ביטחוניות קשות וחדירות מסתננים גם אחרי המלחמה. המצב הקשה הביא משפחות רבות לעזוב - בעוד אחרים, בהם אריה ומלכה חורש, החליטו להיאחז במקום. "אמרתי לעצמי: שרדתי את השואה, עברתי את מלחמת השחרור, שניים מחבריי נהרגו לידי. פה יהיה הבית שלנו", אמר אריה לפני מספר שנים.

מאז ילדותו הכיר אריה את עבודת החקלאות, והוא השתלב בקלות בחיי המושב. המשפחה הקימה משק חקלאי שבמרכזו לול וגם גידלה במהלך השנים מטעי תפוחים ואגסים, כרם זיתים, שדה ארטישוק וכלניות לייצוא. הוא גם עבד בתחנת הטרקטורים האזורית והפעיל את הקומביין שקצר בשדות החיטה.

הבן, עופר, סיפר כי אביו היה אוהד הפועל תל אביב, עוד מהתקופות של יעקב חודורוב, אמציה לבקוביץ' וגדעון טיש. אהדתו עברה גם לילדיו דודי ועופר, איתם היה נוסע בשבתות למשחקים. "אני זוכר את המשחק הראשון שלקח אותנו לראות את הפועל ת"א ברחובות מול מכבי שעריים באחד המשחקים האחרונים של טיש והמשחקים הראשונים של שייע פייגנבוים", אמר עופר.

אחרי שהצליח לבנות את חייו מחדש ולהקים משפחה, מושב ומשק חקלאי לתפארת, ניחת על אריה ומלכה אסון כבד: דודי, בנם הבכור, נהרג בקרב בשבוע השני של מלחמת יום כיפור. דודי, ספורטאי מצטיין ובוגר הפנימיה הצבאית בגימנסיה הרצליה, התנדב ליחידת החבלה של חטיבת הצנחנים והתגייס לצבא 11 חודשים לפני המלחמה. הוא נפגע ונהרג בקרב ממערב לתעלת סואץ, והוא בן 19 בלבד. את הבשורה הנוראית קיבל אריה בעודו מגויס בעצמו בשירות מילואים בחזית הדרום. האם השכולה, מלכה, התקשתה להתמודד עם האובדן הכבד, וכעבור 14 שנים מתה ממחלת הסרטן ומשיברון לב.

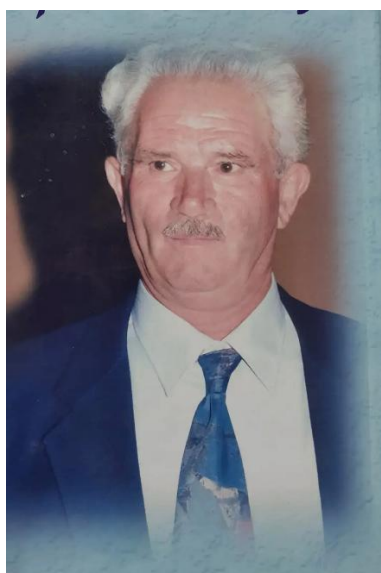
אריה זכה להיות מוקף בשלושת ילדיו, נכדיו וניניו שנשארו לגור במושב. באוקטובר 2021 הלך לעולמו, שבועות ספורים לפני יום הולדתו ה-92.

אריה חורש בצעירותו

אריה חורש בילדות

אריה חורש

אריה ומלכה ביום חתונתם